

[MAHALLE ARASI]

HATAY _____

Mahalle sadece binalardan oluşan fiziksel bir mekan değil, binaların mahalle yaşamının geçtiği sokak, meydan ve diğer açık alanları tanımladığı bir mekanda oluşan ortak anılar toplamıdır. Hızla büyüyen ve yoğunlaşan kentlerimizde, yüksek yapılar ve aralarındaki tanımsız boşluklarla mahalle yaşamı ve komşuluk ilişkileri ortadan kalkmaktadır. Geleneksel mahalle yaşantısının ortadan kalkmasına zaman içinde birey veya toplumun değişmesinden çok mekanların değişmesi neden olmaktadır.

Hızla büyüyen kentlerde kaybolan geleneksel mahallenin ele alındığı ve yeniden değerlendirildiği zaman dilimi olarak “Mahalle arası” kavramı mahallenin fiziksel mekanı ötesinde mahalle sosyal yapısının olgunlaşması için gerekli olan zamanı ifade eder. Dolayısıyla “Mahalle arası” olarak adlandırılan tasarım konsepti mekan olarak mahalledeki açık alanların komşuluk ilişkilerine fırsat verecek mekanları nasıl tanımladığına referans verirken mahallenin zaman içindeki gelişimine de referans vermektedir.

TASARIM İLKELERİ

Tasarım modeli yerleşmenin konumu, yerel özelliklerine ilişkin, sağlıklı bir mahalle yaşamını destekleyici, güncel ihtiyaç ve taleplere cevap verebilecek tasarım ilkeleriyle şekillenmiştir. Kentin kuruluş dönemleri 2000 yıldan daha öncesine uzansa da tarihi dokunun hakim rüzgar yönünde grid sistem ve avlulu konut tiplerinden oluşması iklimsel özellik, kent morfolojisi ve yaşam kalitesi arasındaki derin bağı göstermektedir. Hatay daha önce depremler ve sel afetleri yaşamış bir il olduğundan afetlere karşı hassasiyet de tasarıma yansıtılmış, kentsel açık alanlar afet anında içme ve kullanma suyuna ulaşılacak acil durum açık alanları olarak da kullanılabilir şekilde düşünülmüştür.

GELENEKSEL MAHALLE

Fiziksel yapı: Sınırları daha çok komşuluk bağları ve doğal sınırlarla belirlenen, doğa ile uyumlu, doğayı koruyan ve içine alan, mevsim döngülerini, su, hava döngülerini dikkate alan mekânsal kurgu. Yapılarda topografyaya uyum, pasif iklimlendirme, yerel malzeme, kullanıcıya özel tasarım, düşük yapılaşma yoğunluğu, iklime uygun bina-açık alan kurgusu, sokakla ve komşuyla ilişkiyi artıracak cumba, çıkma, çıkmaz sokak benzeri tasarımlar. Sokaklar oyun alanı, çok amaçlı kullanılan boş parseller var. Avlu, bahçe, çıkmaz sokak, ana cadde gibi mahremiyet hiyerarşisi, değişken bina büyüklükleri ve fiyatları. Meyveli ağaçlar, yerel bitki türleri, sokak hayvanları, kuş evleri, çeşmeler, sadaka taşları, paylaşım kültürü, bahçede sebze-meyve yetiştirme, geleneksel ticaret alanları, küçük esnaf (ticaret sokağı ve hanlar, avlulu ticaret alanları), açık ve kapalı alanların birlikte kullanıldığı ticaret.

Sosyal yapı: Komşu konuttan daha önemli. Geniş aile, çeşitli sosyal, etnik, din, kültür, gelir grupları bir arada. Ev hanımları, ikiden fazla çocuk. Ortak aktiviteler (ekmek, salça, peynir, turşu, salamura vb. yapımı, halı yıkama, çeşme başı ve eşik sohbetleri vb.), çocuklar sokakta ve mahalleli kontrolünde, araç sahipliği düşük/yok, bayram, düğün, cenaze vb. mahallede ve mahalleliyle birlikte. Mahalle arkadaşlığı, mahalle maçları, doğaya uyumlu yaşantı. Yaşlılar ve tüm mahalleli kontrol ve güvenli çevre sağlıyor.

GÜNÜMÜZ MAHALLESİ

Fiziksel yapı: Çevresinden duvarlarla ayrılan mahalle. Doğa dışarıda, topografyayı değiştiren yapılaşma, yüksek yoğunluklar, aşırı enerji tüketimi ve atık üretimi. Yerel olmayan, popüler malzemeler, birbirinden ayrı yüksek bloklar, zeminden kopuş, tanımsız açık alanlar, zayıf bina-açık alan ilişkisi, hayvanlar dışarıda, yapay bitkilendirme, yerel olmayan türler, meyvesiz ağaçlar. Büyük ticaret alan ve yapıları (alışveriş merkezleri, büyük marketler vb., kapalı alan odaklı tasarım). Yaya alanlarını istila eden araçlar.

Sosyal yapı: Konut ve bireysellik öncelikli. Çekirdek aile, benzer gelir grupları bir arada, diğer kültürel özellikler ikinci planda, gelire paralel tek tipleşen yaşam biçimi. Çalışan kadın, bir-iki çocuk, çocuk bakımı için aileye yakın olma ihtiyacı, bitişik-yakın konutlarda geniş aile talebi, çocuk bakıcısı, bakıcı odası, kent baskısı, doğa özlemi, balkon-saksıda bitki yetiştirme, ekolojik hassasiyet, organik ürün arayışı, evde ekmek, turşu yapma eğilimi, özel güvenlik hizmeti, çocuklar kısıtlı süre ve tanımlı alanlarda oyun oynuyor, iş arkadaşlığı, bayram-düğün vb. sosyal aktivitelerde iş çevresi öncelikli, farklı mahallelerden okul arkadaşlığı. Yüksek otomobil sahipliği. Ortak aktiviteler çocuk odaklı (parkta çocuk gezdirme vb.), çocukların bakımı kurumsallaşıyor.

ÖNERİLEN MAHALLE KONSEPTİ

Mahallenin temeli olan aile yapısı değişse de geleneksel mahalleye olan özlem, bazı şeylerin değişmediğini fakat üretilen konut alanlarının talebi karşılayamadığını göstermektedir. Burada geleneksel mahallenin fiziksel yapısını taklit etmek yerine fiziksel yapının mahalle yaşantısını destekleyen içsel özellikleri günümüzün koşullarıyla bütünleştirilerek tasarıma yansıtılmıştır.

Fiziksel yapı: Sınırları ulaşım sistemi organizasyonu ve arazi kullanım ile belirlenen duvarsız mahalle. Mahalle iç yolları kent içi yollarda kestirme olarak kullanılmamalı, iklimsel özelliklerle uyumlu mekânsal tasarım, rüzgar, güneşlenme, yüzey suyu drenajı

ve topografik özelliklere uyumlu sokak yapısı ve bina konumlanması, sosyal ilişkileri destekleyici karşılaşma mekanları, iklimsel açıdan konforlu açık alanlar, Konut yapıları maksimum 4 katlı, apartmanlarda da avlu ve özel bahçe sunulması, pasif iklimlendirme yöntemleriyle enerji etkin ve ekolojik binalar, yaya ulaşımı, bisiklet ve toplu taşımayı destekleyen tasarım, çocuklara mahalle içinde serbest oyun alanları ve güvenli sokaklar, afete dirençli mahalle (meydan/acil durum toplanma alanı/sel havuzu birlikteliği), çok amaçlı kullanım (çok amaçlı avlu ve boş parseller), yerel bitki türleri ve mahallede meyve ağaçları kullanımı, gölgeli sokaklar, az katlı fakat yoğun yapılaşma, her adaya ortak avlu, her eve bahçe sağlanması. Yeşil ve bahçenin apartmanlara da taşınması. Farklı büyüklük ve özellikte konutlarla farklı gelir ve aile büyüklüklerine uygun tasarım. İnternet kullanımı ile evde çalışanlara uygun mimari (çalışma, hobi odası vb.), Mevcut su kanalını mahalle içinden geçirerek hem estetik hem iklimsel avantaj sağlanıyor. Çeşmeler mahallede yerini alıyor. Otomobiller için otoboxlar ile yer altına otomatik park imkanı.

Sosyal yapı: İdeal mahalle nüfusu 500-2500 arasında olmalı. Çekirdek aile tekrar büyüyor. Geniş aile bireyleriyle yakın yaşantı imkanı. Büyük aile üyelerine aynı adada küçük konut olanağı ile geniş aile bireyleri bir arada. Ortak aktiviteler (kutlamalar, bayramlar, mahallede ağaç dikimi, vb.), farklı sosyo-ekonomik gruplar birada. Kültürel çeşitlilik. Çocuk dostu sokaklar. Oyun ve mahalle keşfi birlikte. Küçük esnafın olduğu avlulu çarşı ve mahalle içine uzanan çarşı sokağı. Mahalle anneliği programıyla düşük gelirli ve mahallelinin kaynaşmasına katkı. Kooperatifle mahalleli birlikteliği ve yerel esnaf ve üretime destek.

TASARIM

Fiziksel yapı: Sokakların alanı çevreleyen bir yoldan diğerine geçişte kestirme olmaması sağlanmış, her noktaya birden fazla ulaşım alternatifi sunulmuştur. Araç istilasından kurtularak “çocukluğun sokakta geçmesi” kavramını yeniden hayata geçiren yollar, çağdaş teknolojik çözümlerle yer altında tam otomatik ve çok az yer kaplayan küçük otoparklar planlanmıştır. Ayrıca bazı konutlara da çift araçlık kapalı garaj imkanı sunulmuştur. Her aileye bahçe sunan, komşuların bir araya geleceği avlular sağlayan, doku içerisine yayılmış küçük açık alanlardan oluşan bir sistem önerilmiştir. Kentin iklimi ve geleneksel yaşantısı ile uyumlu olan bu doku aynı zamanda kentlerimizin yüksek yoğunluklarına da bir çözüm olarak önerilmektedir. Önerilen tasarımda mahalle az katlı konutlar şeklinde düşünülmüş, yarışma alanının kuzey kısmında çevre dokusuyla sınır olan alanda avlulu-bahçeli mimari tasarım konseptinden vazgeçilmeden her evin avlu/kış bahçesine sahip olduğu apartmanlar önerilmiştir. Çevredeki ticaret ve donatılarla ilişkili olarak üç apartmanın zemin katlarında ticaret olacağı varsayılmış, bu ticari birimlerin gelirlerinin de mahalle ortak giderleri için kullanılabileceği öngörülmüştür. Sokakların hakim rüzgara göre konumlanması, aşırı yağışlara sahne olmuş kentte binaların sellerden etkilenmemesi için açık alan ve su yüzey akışının düzenlenmesi binadaki konforu artırmak için öncelikli olarak düşünülmüştür. Mimaride güncel teknolojiler ve pasif iklimlendirme sistemlerinin birlikte kullanımı öngörülmüştür. Mahallede hakim mimari karakter az katlı, bahçe ve avlulu bir sistemdir. Yapı içinde de maksimum hava akımını sağlamak için zemin kat yükseklikleri 3,42 m olarak tasarlanmış, geleneksel dokuda görülen “kuş penceresi” veya “tepe penceresi” olarak adlandırılan çapraz hava akımı sağlayan pencere sistemi önerilmiştir. Konutta her odanın en az iki yönü açık tutularak odalarda doğal iklimlendirme desteklenmiştir. Konutların ortasında merdivenle ilişkili lineer bir sirkülasyon alanında pasif iklimlendirme sistemi tasarlanmıştır. Zemin ve tepe kotuna yakın kısımlarda açıklıkları olan ve güneş enerjisi kullanılarak çalışan bir pompa ile suyun tepe nem yastıklarını ıslak tuttuğu ve konut içi ve bahçesine serin hava veren bir sistem önerilmiştir. Geleneksel ticari birimlere referans veren az katlı ve avlulu bir çarşı alanı, ve yine küçük esnafın mahalleyle yaşayacağı bir ticaret sokağı, çarşı alanında mahallelinin bir araya geleceği, bayram, kutlama, cenaze vb. için kullanılabilecek bir mahalle merkezi, alanın güney doğusunda bulunan kavşağın gürültü ve görsel kirliliğini de azaltmak üzere Hatay’da kullanımının yaygın olduğu hamamlardan referans alarak kapalı yüzme havuzu ve sauna-hamam içeren bir spor yapısı tasarlanmıştır.

Sosyal yapı: Hatay’da ortalama hane halkı büyüklüğü 3.9’dur. Projede toplam 500 hane ile 1950 kişi nüfusa ulaşılmaktadır. Bu nüfus mahallede Hatay’ın kültürel çeşitliliğini destekleyecek, 500 kişilik alt birimler oluşması, bireyin mahalleyi sahiplenmesi, mahalleye yönelik kararlar alabilmesi için uygun bir nüfustur. Mahallenin nüfusunun maksimum 2860’lara yaklaşacağı tahmin edilmektedir. Yarışmada verilen minimum 500 hane sayısı sağlanmış olmakla birlikte olası yoğunluk artış talebi senaryoları düşünülerek apartman çözümü geliştirilmiştir. Önerilen apartmanlarda az katlı konutlardaki gibi ortak avlu ve özel bahçeler tasarlanmış, yeşil üst kottara taşınmıştır. Farklı ekonomik gelir düzeyleri ve aile büyüklükleri için alternatif konutlar sunan apartmanlar mahallenin rüzgarını kesmeyecek ve rüzgar alacak şekilde konumlandırılmışlardır. Herkese ait olsa da geçiş amacı dışında pek kullanılmayan açık alanlar yerine her 5-7 konut için küçük bir avludan oluşan araçtan arındırılmış, çocuklar için güvenli, binaların gölgesi, yeşil alan ve çeşme/havuz tasarımları ve rüzgar alacak şekildeki konumları ile mikro iklimi uygun alanlar önerilmiştir. Mahalledeki binaları tasarlayıp yan yana yerleştirmenin ötesinde bina-parsel- sokak-konut grupları arasındaki ilişkileri hiyerarşik kentsel sistemlerle bütünleştiren bir sistem önerilmiştir. Antakya’da binlerce yılda deneyimlenilen süreçlerinden de süzülerek gelmiş olan özelliklerin tasarımda yerlerini bulması sağlanmıştır. Önerilen model, Hatay’ın tarihten gelen özgün kimliği ve Antakya tarihi dokusundaki temel özellikleri referans alan, günümüz Dört Yol sakinlerine uygun, çocukluğumuzun hayali olan mahalle yaşamını çağdaş gereksinimlerle birleştiren ekolojik mahalle sistemini oluşturmaktadır.